नायक्स टयुटोरिअल्स

Way to Excellence

Year : 2025 - 2026
वर्ग : १० वी (SSC)

नमुना प्रश्नपत्रिका - 1
संस्कृत - १००

पूर्णाङ्काः : ८०
समय : ३ होराः

प्रथमः विभागः सुगमसंस्कृतम् । ०८

प्रश्न .१ .अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५तः४) ४

१) 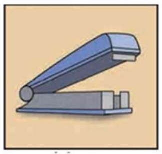 २) ३) 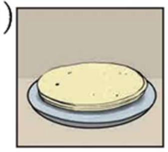 ४) ५) 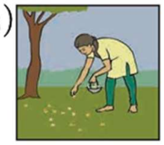

आ) सङ्ख्याः अक्षरैः /अङ्कैः लिखत । (३तः२) २

(१) एकोनविंशतिः (२) षडशीतिः (३) ९५

इ) समय - स्तम्भमेलनं कुरुत । २

अ	आ
१) पञ्चोन - द्वादशवादनम्	७.२०
२) पञ्चविंशत्यधिक - द्विवादनम्	११.५५
३) पञ्चाधिक - द्वादशवादनम्	२.२५
४) विंशत्यधिक - सप्तवादनम्	१२.०५

द्वितीयः विभागः गद्यम् २०

प्रश्न .२ .अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । ७

भारतस्य दक्षिणदिशि केरलप्रदेशे आलुवा नगरस्य समीपं 'कालडि' नाम ग्रामः । सः ग्राम पूर्णानदीतीरे वर्तते । तत्र जगद्गुरोः शङ्कराचार्यस्य जन्म ख्रिस्ताब्दे अष्टमे शतके अभवत् । तस्य पिता शिवगुरूः माता आर्याम्बा चास्ताम् । बाल्ये एव तस्य पिता शिवगुरूः दिवङ्गतः । तस्माद् मातैव पुत्रस्य पालनम् अकरोत् । पञ्चमे वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरूमुपागच्छत् । तत्र वेद – वेदाङ्गानि, विविधशास्त्राणि च असाधारणवेगेन बालकोऽयम् अधीतवान् । पठनादिकं समाप्य शङ्करः गृहं प्रत्यागतवान् । गृहं प्राप्य मातृसेवाम् आरभत च । माता आर्याम्बा पुत्रस्य विवाहविषये सदैव चिन्तयति स्म । परन्तु मनसा वचसा कर्मणा च विरक्तः शङ्करः सन्यासार्थम् अनुमतिं प्रार्थयत । शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरूचिं दृष्टा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता ।

१) अवबोधनम् (४ तः३) ३

अ) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

१)आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता यतः - . . . . ।

(शङ्करः ऐहिकविषयेषु अरूचिं प्रदर्शयत् । / शङ्करः ऐहिकविषयेयु रूचिं प्रदर्शयत् ।)

आ) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

गुरूमुपगम्य शङ्करः किम् अधीतवान् ?

इ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं/असत्यं इति लिखत ।

शङ्करः अतीव मूढः बालकः ।

ई) एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः ?

२) शब्दज्ञानम् । (३तः२) २

अ) गद्यांशात् द्वे ल्यबन्त अव्यये चित्वा लिखत।

आ) प्रश्ननिर्माणं कुरूत - <u>मात्रा</u> शङ्करः आदिष्टः।

इ) उत्तरपदं लिखत।

१) चास्ताम् =च + ...।   २) बालकोऽयम् = बालकः + ...।

३) पृथक्करणम्। जालरेखाचित्रम् पुरयत। २

शङ्करस्य
- जन्मकालः . . . .
- पिता . . . .
- जन्मग्रामः . . . .
- माता . . . .

प्रश्न.२.आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः करूत।

सर्कसस्वामिनः विवशता मया अवगता । यदृच्छया प्राप्तः अयं परोपकारस्य अवसरः इति मत्वा तस्य साहाय्यं करणीयमिति मया निश्चितम् । भल्लूकवेषे अब्दुलः शोभेत इति मत्वा सः भल्लूकपात्रे नियोजितः । व्याघ्रस्य अभिनयार्थम् अहं स्वयमेव सिद्धः। एवं पात्रयोजना निर्धारिता ।

कार्यक्रमात् प्रागेव अहं तथा अब्दुलः व्याघ्रभल्लूकवेषौ धृत्वा स्वपञ्जरयोः समुपस्थितौ। मम पञ्जरस्य पुरतः एव अधिकः सम्मर्दः जातः । यावच्छक्यम् अहं जनान् रञ्जयितुं प्रयत्तवान् किन्तु जनाः न सन्तुष्टाः । ‘‘किमयं व्याघ्रः? कृशोऽयम्’’ इति उपहासेन अवदन् । तदा एव एका महिला स्वपुत्रेण सह व्याघ्रं द्रष्टुम् आगता। मम गर्जनया बालः भीतः अतः सा माता मयि पाषाणखण्डान् अक्षिपत् । तदा वेदनया बाधितः अहं क्षणं यावत् व्याघ्रः न वदति इति विस्मृत्य अवदम्,

‘‘दृष्ट्वा पञ्जरस्थितान् व्याघ्रान्, महिलाः क्षिपन्ति पाषाणखण्डान् ।’’

मम वाक्यसमाप्तेः पूर्वमेव व्याघ्रस्य मनुष्यवाण्या भाषणेन मूर्च्छिता सा महिला ‘भूतोऽयं भूत’...इति उच्चैः आक्रोशन्ती भूमौ पतिता। मम पुत्रः राघुः अपि एकवारं पञ्जरसमीपम् आगत्य, ‘‘आप्पा ! चायं पातुम् इच्छति किम्?’’ इति यदा पृष्टवान् तदा प्रेक्षकाः सम्भ्रान्ताः एव ।

१) अवबोधनम् (४ तः३) ३

अ) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

१) जनाः व्याघ्रात् न सन्तुष्टाः यतः - . . . .।

(१) जनाः सिंहं द्रष्टुम् इच्छन्ति। (२) व्याघ्रः अतीव कृशः आसीत्। (३)व्याघ्रः मनोरञ्जनं न करोति।

आ) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत।

महिला केन कारणेन मूर्छिता ?

इ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं/असत्यं इति लिखत।

अब्दुलः व्याघ्रस्य अभिनयार्थ सिध्दम्।

ई) कः कं वदति ?

"चायं पातुम् इच्छति किम् ?

२) शब्दज्ञानम्। (३तः२) २

अ) प्रश्ननिर्माणं कुरूत।

भल्लूकवेषे <u>अब्दुलः</u> शोभेत।

आ) लकारं लिखत - माता मयि पाषाणखण्डान् <u>अक्षिपत्</u>।

इ) सन्धिविग्रहं कुरूत। कृशोऽयम् = ...+ . . . . . .

३) पृथक्करणम्। २

गद्यांशस्य आधारेण घटनाः क्रमेण योजयत।

१) माता व्याघ्रे पाषाणखन्डान् अक्षिपत्।

२) व्याघ्रस्य पुरतः सम्मर्दः जातः।

३) व्याघ्रस्य मनुष्यवाण्या भाषणेन महिला मूर्छिता।

४) व्याघ्रस्य गर्जनया बालः भीतः।

प्रश्न.२.इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत। (२तः१) ४

१) शक्रः - महत्तरां भिक्षां याचे।
कर्णः - महत्तरां भिक्षां भवते प्रदास्ये। गोसहस्रं ददामि।
शक्रः - गोसहस्रमिति? मुहूर्तकं क्षीरं पिबामि। नेच्छामि कर्ण, नेच्छामि।
कर्णः - किं नेच्छति भवान्? अपर्याप्तं कनकं दास्यामि।

२) **रदनिका** - एतेन प्रतिवेशिक-दारकस्य सुवर्णशकटिकया क्रीडितम्, तेन च सा नीता, ततः पुनस्तां याचते ततो मया इयं मृत्तिकाशकटिका कृत्वा दत्ता। ततो भणति..'रदनिके! किं मम एतया मृत्तिका-शकटिकया, तामेव सौवर्णशकटिकां देहि' इति।
वसन्तसेना - हा धिक्, हा धिक्। मा रुदिहि, तद् गृहाणैतमलङ्कारम्, सौवर्णशकटिकां घटय।
(इति दारकमादाय निष्क्रान्ता रदनिका।)

ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत। (२तः१) २

१) सर्कसस्वामी किमर्थं चिमणरावं प्रति आगतः?

२) महर्षिः कणादः परमाणुविषये किं प्रतिपादितवान्?।

तृतीयः विभागः पद्यम् १८

प्रश्न.३.अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरूत।

१) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरूत। (३तः२) २

प्रथमवयसि पीतं तोयमल्पं स्मरन्तः
शिरसि निहितभारा नारिकेला नराणाम्।
ददति जलमनल्पास्वादमाजीवितान्तं
न हि कृतमुपकारं साधवो विस्मरन्ति॥
यथा चतुर्भिः कनकं परीक्षते निघर्षणच्छेदनतापताडनैः।
तथा चतुर्भिः पुरूषं परीक्षते श्रुतेनशीलेनगुणेन कर्मणा॥

क) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत।
साधवः किं न विस्मरन्ति ?

ख) चतुर्थपदं लिखत।
अल्पम् : तोयम् :: कृतम् :: ....

ग) सन्धिविग्रहं कुरूत।
१) जलमनल्पास्वादम् = ...+........।

२) जालरेखाचित्रं पूरयत। २

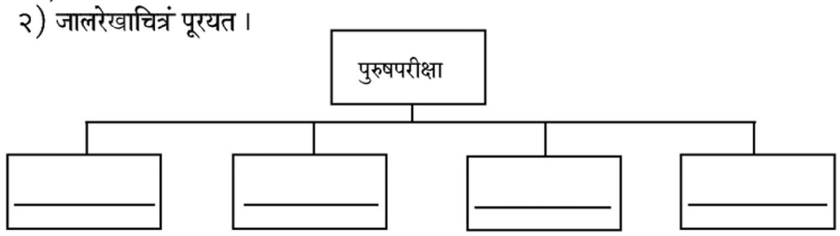

आ) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत। (२तः१) २

१) मनूष्यः स्वकर्मणः किदृशं फलं लभते ?
२) 'येन केन प्रकारेण' इति उक्ति स्पष्टिकुरूत ।

इ) पद्ये शुध्दे पूर्णे च लिखत । (क,ख तः १,/ग,घ तः १) ६

१) (क) विद्या . . . . पशुः॥ अथवा (ख) अयं . . . . निर्धनो वा ॥
२) (ग) यत्र . . . . द्रुमायते ॥ अथवा (घ) तावद् . . . . यथोचितम् ॥

ई) अन्वयं लिखत । २

. . . . आत्मनः मुखदोषेण . . . . । तत्र . . . . न बध्यन्ते । (अतः) . . . . सर्वार्थसाथनम् ।

उ) सरलार्थ लिखत । (३तः२) ४

१) मनुजा वाचनेनैव बोधन्ते विषयान् बहून् ॥
दक्षा भवन्ति कार्येषु वाचनेन बहुश्रुताः ॥

२) एकीभूय यथा सर्वे वर्णाः गच्छन्ति शुक्लताम् ॥
तथा सम्भूय शंसन्ति धर्मा मानवतागुणम् ॥

३) वाल्मीकिव्यासबाणांद्याः प्राचीनाः कविपण्डिताः ॥
तान् शिक्षयन्ति सततं ये सदा वाचने रताः ॥

चतुर्थ विभागः- लेखन कौशलम्। (९)

Q.4 अ)धातूनाम्

१) अभितः २)वामतः ३) अधः ४) वि+तृ (१ प) ५) कथ् (१० उ) ६) प्रति + श्रु (५ प)

अथवा

संस्कृतरनुवादं कुरुत।

१) तुझा सदरा कोठे आहे?	Where is your shirt
२) मुलांनी नेहमी खरे बोलावे.	Children should always speak the truth
३) मुलगी बागेत फुले वेचते.	A girl collects flowers in the garden
४) पार्वती हिमालयाची मुलगी आहे	Parvati is Himalaya daughter
५) आम्ही दोघे चित्रपट पाहतो.	Both of us watch the film
६) माझे वडील काल नागपूरला गेले.	My father went to Nagpur yesterday

आ) ५ / ७ वाक्यात्मकं निबन्धं लिखत। (३ तः १) (५)

१) मम प्रियः उत्सवः।
२) मम प्रियः कविः।
३) मम प्रियः पुस्तकम्।

अथवा

चित्रवर्णनं कुरुत।

मञ्जूषा-उदयते, प्रक्षालयति, उड्डयते, तरति, वहति, पिबति, दर्शयति,उपविशति

पञ्चम विभागः- लेखन कौशलम्। (१७)

Q.5 अ) १) नामतालिका पूरयत। (६ तः ४) (२)

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
------------	ऋत्विग्भ्याम्	------------	तृतीया
------------	------------	स्रग्भ्यः	चतुर्थी
दिशि	------------	------------	सप्तमी

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
------------	------------	योगिषु	सप्तमी
------------	श्रेष्ठिनौ	------------	प्रथमा
धाम्ना	------------	------------	तृतीया

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
------------	------------	राजसु	सप्तमी
पितरम्	------------	------------	द्वितीया
------------	वाग्भ्याम्	------------	तृतीया

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
भगवतः	------------	------------	षष्ठी
------------	आत्मानौ	------------	द्वितीया
------------	------------	जन्मानि	प्रथमा

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
वाचा	------------	------------	तृतीया
------------	वनयोः	------------	षष्ठी
------------	------------	जन्मभ्यः	पञ्चमी

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
दिशः	------------	------------	षष्ठी
------------	------------	जन्मभ्यः	चतुर्थी
------------	माले	------------	प्रथमा

२) सर्वनाम तालिका (६ तः ४) (२)

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
------------	आवाभ्याम/ नौ	------------	चतुर्थी
------------	------------	कान्	द्वितीया
अस्याः	------------	------------	षष्ठी

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
इदम्	------------	------------	प्रथमा
------------	------------	केभ्यः	चतुर्थी
------------	आवाभ्याम्	------------	पञ्चमी

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
तस्य	------------	------------	षष्ठी
अन्यत्	------------	------------	प्रथमा
मम – मे	------------	------------	षष्ठी

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
कया	------------	------------	तृतीया
------------	------------	येभ्यः	चतुर्थी
त्वयि	------------	------------	सप्तमी

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
सा	-----------	-----------	प्रथमा
माम् – मा	-----------	-----------	द्वितीया
-----------	-----------	अन्यानि	द्वितीया

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
-----------	-----------	काभ्यः	चतुर्थी
अस्मात्	-----------	-----------	पञ्चमी
-----------	भवन्तौ	-----------	प्रथमा

३) क्रियापद तालिका (६ तः ४) (२)

लकारः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
लङ्	-----------	-----------	अखादन्	प्रथमः पुरुषः
लोट्	कुरु	-----------	-----------	मध्यमः पुरुषः
लृट्	-----------	रचयिष्यावः	-----------	उत्तमः पुरुषः

लकारः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
लट्	वर्तते	-----------	-----------	प्रथमः पुरुषः
लङ्	-----------	-----------	अनश्यत	मध्यमः पुरुषः
लोट्	-----------	पूजयाव	-----------	उत्तमः पुरुषः

लकारः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
लट्	-----------	-----------	मन्यन्ते	प्रथमः पुरुषः
लोट्	पूजय	-----------	-----------	मध्यमः पुरुषः
लृट्	-----------	भविष्यावः	-----------	उत्तमः पुरुषः

लकारः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
लृट्	-----------	-----------	नेष्यन्ते	प्रथमः पुरुषः
विधिलिङ्	-----------	पिबेतम्	-----------	मध्यमः पुरुषः
लङ्	-----------	-----------	आस्म	उत्तमः पुरुषः

Tutorials Institution Commerce - XI - XII | CA Foundation | UG Courses

लकारः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
लट्	अस्ति	....	....	प्रथमः पुरुषः
लोट्	....	....	रमध्वम्	मध्यमः पुरुषः
विधिलिङ्	मन्येय	....	....	उत्तमः पुरुषः

लकारः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	पुरुषः
लट्	द्रक्ष्यति	....	....	प्रथमः पुरुषः
लोट्	....	....	स्त	मध्यमः पुरुषः
लङ्	....	अरमावहि	....	उत्तमः पुरुषः

३) धातुसाधित तालिका (६ तः ४) (२)

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
मन् (४ आ.)	मतः	....	मन्तव्यः	....
खाद् (१ प.)	....	खादितवान्	....	खादन्
प्रच्छ् (६ प.)	पृष्टः	....	....	पृच्छन्

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
लभ् (१ आ. प.)	लब्धः	....	लब्धव्यः	....
लिख् (६ प. प.)	....	लिखितवान्	....	लिखन्
कथ् (१० उ. प.)	कथितः	....	कथनीयः	....

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
दृश् (१ प.)	दृष्टः	....	दृश्यः	....
वन्द् (१ आ.)	वन्दितः	....	वन्द्यः	....
कथ् (१० उ.)	....	कथितवान्	....	कथयन्/कथयमानः

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
प्रच्छ्-पृच्छ् (६ प. प.)	....	पृष्टवान्	....	पृच्छन्
रम् (१ आ. प.)	रतः	....	रन्तव्यः	....
कृ (८ उ. प.)	....	....	कार्यः	कुर्वाणः

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
पठ् (१ प. प.)	....	पठितवान्	....	पठन्
भाष् (१ आ. प.)	भाषितः	....	भाष्यः	....
रच् (१० उ. प.)	....	रचितवान्	....	रचयन्/रचयमानः

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शतृ/शानच्
ज्ञा (९ प.)	....	ज्ञातवान्	....	जानन्
पत् (१ प.)	पतितः	....	पठनीयः	....
प्रच्छ्-पृच्छ् (६ प.)	....	....	प्रष्टव्यः	पृच्छन्

आ) निर्विष्टाः कृतीः कुरुत।(४ तः ३) (९)

१) ....(३) महिलाः जलमाहर्तुं गच्छन्ति । (सङ्ख्यावाचकम्)
२) अस्माकं कुटुम्बं संवत्सरस्य....... (१) पर्यटनार्थं गच्छति।
३) शङ्कराचार्यस्य जन्म खिस्ताब्दे....(८)शतके अभवत्। (क्रमवाचकम)
४) दिनस्य..... (६) लोकयानम् आगच्छति। (आवृत्तिवाचकम)
५) भगवद्गीतायाम् अष्टादशे अध्याये......(७८) श्लोकाः सन्ति (सङ्ख्यावाचकम्)

१. समानार्थकशब्दान्/विरुध्दार्थकशब्दान् लिखत (३)

(क) ऐहिकः × -------------- (ख) वञ्चकः = -------------
(ग) आदरः × -------------- (घ) प्रतिदिनम् = --------------
(च) प्रशंसा × --------------।

२. सुचनानुसारं कृतीः कुरुत (३)

(क) सम्यग् उक्तं त्वया। *(वाच्यपरिवर्तनं कुरुत।)*
(ख) तयोः विवादं श्रुत्वा सुदासः व्यमृशत्। *(त्वान्तम् अव्ययं निष्कासयत।)*
(ग) त्वं द्रष्टुं शक्नोषि। *('त्वं' स्थाने 'भवान्' योजयत।)*
(घ) मृगः प्रत्यहं सस्यं खादति स्म। *('स्म' निष्कासयत)*
(च) आचार्यः तं प्रणनाम। *(लङ्लकारे परिवर्तयत।)*

orials

Q.6 अ) पद्यांश पठित्वा कृती कुरुत। (४)

कश्चित् धूर्तः जम्बूकः, मांसखण्डं मुखे धृत्वा वृक्षे उपविष्टं वायसम् अपश्यत् । तस्य मुखात् मांसखण्डं ग्रहीतुम् उपायः चिन्तितः जम्बूकेन । सः वायसं शाठ्येन अवर्णयत्, अयि रमणीय विहगराज, मया त्वत्समः न कोऽपि अन्यः दृष्टः । तव वर्णः मनोहरः, चञ्चुः अपि सुरूप । तथैव त स्वरः मधुरः भवेत् इति मे तर्कः । तव मधुरं गानं श्रोतुमिच्छामि । " एतां मिथ्यास्तुतिं श्रुत्वा प्रीतः जम्बूकः प्रथमम् इतस्ततः शाखायाम् अनृत्यत् । शृगालः तम् अवदत् " अहो, सत्यमेव तव नृत्यं मनोहरम्। मयूरस्य नृत्यादपि तत् मनोहरम् । तव गानं कोकिलादपि मनोहरं स्यात् इत्यहं मन्ये । तर्हि हे विहग्, गीयताम्' इति। तत्क्षणं वायसः गानं प्रारभत । विवृतात् तस्य मुखात् पतितः मांसखण्डः सत्वरं भक्षितः शृगालेन ।

(१) पूर्णवाक्येन उत्तरत ।
शृगालस्य काकस्तुतिः कीदृशी आसीत?

(२) प्रातिपदिकं लिखत ।
(क) शाखायाम् (ख) तव ।

(३) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् वा असत्यम् वा इति लिखत ।

(४) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत ।
तव गानं कोकिलादपि मनोहरं स्यात् इत्यहं मन्ये ।

(५) गद्यांशात् लिङ्लकारस्य क्रियापदं चित्वा लिखत ।

(६) कारकपरिचयं कुरुत ।
तस्य मुखात् मांसखण्डः पतितः ।

आ) पद्यांश पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत। (४)

नमामि शारदां देवीं विद्यारम्भे सुमङ्गलाम् ।
नरस्तस्याः प्रसादेन पाण्डित्यं लभते सदा ।।

(i) (क) **पूर्णवाक्येन उत्तरत।** (२ तः १)
(१) नरः शारदायाः प्रसादेन किं लभते ?
(२) कवि कां नमति ?

(ख) **समानार्थकं शब्दं लिखत।**
कृपया = ...

(ii) **पद्यांशं पठित्वा जालरेखाचित्रं पूरयत।**

शुश्रूषा श्रवणं चैव ग्रहणं धारणं तथा।
ऊहापोहः अर्थविज्ञानं तत्वज्ञानं च धीगुणाः ।।

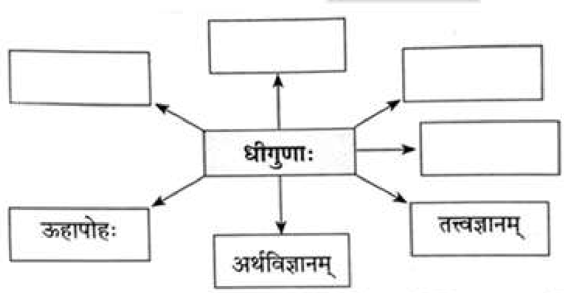

Nayak's Tutorials
An ISO 9001 : 2015 Certified Institution
Commerce - XI - XII | CA Foundation | UG Courses